

ELS FETS DE BELLPUIG I LA GUERRA DE SUCCESSION

per **Jaume Torres i Gros**

A la fi de la dinastia dels reis d'Àustria, prínceps de Catalunya, l'any 1700 passà la successió al nebot, fill del rei de França —de la casa dels Borbons—; aquest, però, pressionat pels familiars de la casa dels Àustria, l'any 1705 els cedeix bona part dels regnes de la Confederació Catalano-Aragonesa: Nàpols, Sicília i Sardenya. Mentrestant l'altre nebot i pretendent, anomenat Arxiduc d'Àustria, prometé continuar amb la unió de tots els territoris de la Confederació. Comptant amb el suport del tractat de l'Haia, signat per Anglaterra, els Països Baixos, Àustria i la Confederació Catalano-Aragonesa, s'alçaren contra les determinacions dels Borbons, tot iniciant així l'esclat d'una guerra civil l'any 1705, anomenada de Successió.

La vila de Bellpuig vivia immersa en els seus afers quotidians del camp i el comerç, però amb aquests esdeveniments es veié inclosa dins el conflicte polític-militar. Bellpuig havia rebut amb tots els honors, l'any 1701, el nou rei Felip V, rei Borbó de Castella, que era a la vegada Felip IV, príncep de Catalunya. Bellpuig, però, a la primavera de l'any 1705, es posà a les ordres de la Generalitat de Catalunya, juntament amb Aragó i València. Uns mesos després, el 5 d'agost, es proclamà rei a Barcelona l'Arxiduc Carles III d'Àustria.

L'any 1706 les coses començaren a complicar-se i les forces de l'Arxiduc demanaren a Bellpuig quaranta homes i un capità per a la defensa de Lleida. El mateix any, a l'abril, aquest cop és la Generalitat qui demana a Bellpuig vint-i-quatre homes més. El perill s'apropà a la vila l'estiu de l'any següent, el 1707; soldats de Carles III estan de pas cap a Lleida i s'allotgen al castell. A finals del 1708 hi tornaren i tancaren les portes de Lleida a les forces de Felip IV. L'any 1709, però, Lleida caigué a les seves mans. Felip de Borbó es troba a Cervera rebent tots els

honors el març de 1711; Bellpuig també hi acudí a fi d'obtenir la pau amb el Borbó; malgrat l'acte de vassallatge, la població no escapà de la repressió militar durant la postguerra.

Fins aquí és el que sabem de tot el que passà per aquí; ara, però, podem afegir-hi quelcom més concret ja que he trobat dues fonts documentals inèdites que per si soles ens revelen més en concret el que va ocórrer a la nostra vila de Bellpuig en aquell conflicte bèl·lic.

El primer document és datat l'any 1712, època en què la població era emprisonada per les tropes d'ocupació del rei Felip V de Castella, instal·lades al castell fins molts més anys enllà d'aquella guerra.

El segon document data de l'any 1713, i és una proclama de greuges sobre el personatge d'un fill de Bellpuig, Joan Baptista Tàpia de Solà, partidari felipista, que si bé era de família noble, ens narra, un cop vençuda la vila i la nació catalana, les seves vivències transcorregudes a Bellpuig durant els primers dies de la guerra.

Document primer: L'escriu l'escribà del tribunal per procediment del notari públic Josep Bealdú de Lleida. Comença així:

«Información revisada por el Sr. José Guell y Trelles, juez delegado por el Impd. del Partido de Lérida, en virtud de una orden del Tent. Ser. Mag. Sr. Ceva Grimaldi de Comandante de la frontera de Cataluña.

Sobre la entrada que el 28 de mayo de 1712 pasaron a Bellpuig los Miquelets y Voluntarios Enemigos.

En la Villa de Bellpuig, obispado de Solsona, a los dos días del mes de junio de 1712; con citada presencia de Dn. José Ventura Guell y Trelles, juez por su Mag. en la ciudad y partido de Lérida, con el notario y escribano en dicha villa a efecto de dar cumplido a una carta orden de Exmo. Señor Marqués de Grimaldi, su fecha en Balaguer de primeros de dicho mes y año que del señor dice: Al servicio de ésta y con la escolta que la dará el caballero Dubucs se servirá Imp. pasar a la villa de Bellpuig a tomar informes de los oficiales y soldados de su guarnición sobre la entrada que viene y obliga del antecedente si són los voluntarios y Miquelets en aquella villa por importar el Real Servicio la cabal averiguación de este hecho para la qual si lo es virtud de esta Conzado a S.S. todo aquel poder necesario para proceder en bien, y de que me dará la parte al tenerlo concluido rendiéndome quanto se actuará. Dig. de Sr. Mg. a Balaguer a primeros de junio de 1712. Su Mayor Servidor el Marqués de Ceva Grimaldi = Segum D. José Ventura Guell, mandó llamar al poder de la carta orden qual representó a los oficiales y soldados de la guarnición de esta villa bajo escrito y continuo tomó las declaraciones en la forma siguiente.

Dn. Andrés Martí, capitán de Infantería del Regimiento de la plaza, de 40 años más o menos, el qual aze jura al Sr. Guell, a Dios y los Santos Evangelios decir la verdad, pregunta.

L'església des de la plaça de l'Oli, anys cinquanta. (Foto Eudald)

Dice: Que él lo que sabe y puede decir sobre lo que es preguntado es que el pasado día 28 de mes anterior era testigo de guardia en lo Castillo de la villa de Bellpuig, y que por las once y cuarto oyó un gran ruido bajo a la villa, con disparos de armas, a punto sentí decir que los miquelets estaban dentro de la villa; viendo que subían con armas al Castillo, alertó las fuerzas.

A los Miquelets que llegaron a tiro de pistola de las tapias de este Castillo y sirviéndose detenido otros miquelets cerca de un corral dentro de la villa, después oyó según testigos que salían de ella Miquelets con voluntarios por la puerta llamada de Lérida, y según supo que serian unos doscientos.

Según testigos de la villa éstos entraron por la muralla que está en un paso dicho del Forns y que se sirvió de escondite a lugar dels forns como en un corral vecino y en una casa deshabitada, que al tiempo que los miquelets fueron descubiertos por un xico de la villa, saltaron y salieron como dos tiros señal para los voluntarios que estaban escondidos detrás de la paret del Convento de San Francisco de la villa, que es a extra muros de la villa; juntos saltan la guardia que el comandante tiene puesta y deben tener a esta puerta de Lérida, y apoderarse de esta forma de la villa, mataron un sargento y quatro o cinco soldados de los que estaban en este portal; así mismo habiendo otros de la guardia, y demás que se hallaban en esta villa haciendo Prisioneros el Teniente de la guardia de la puerta y otros que se llevaron, así aproximadamente en la villa, eran unos quince soldados, y otros que estaban esperando en esta villa los salvaron algunos paisanos en sus casas y singularmente Silvestre Naves, Silvestre Obrador, Miguel... y muy en particular Francisco Vidal salvó enteramente en su casa toda una guardia de ocho hombres que estaban en la plaza de esta villa, procuró la deriva de los Miquelets y apartarlos de su casa a fin de que no murieran los ocho soldados se salvarían mejor en la Iglesia, y efectivamente se salvaron en el Campanario a donde los encaminó luego que los miquelets salieron; pasó esto en su casa. Así mismo de José Vilar, boticario, salvó en su casa tres oficiales, y saliéndose, subiendo por una escalera al final una puerta, vieren lugar de venirse al Castillo en donde se retiraron, y que no sabe que los demás pasaron pudiéndose escapar ni salvarse otros soldados se sabe impidió que los paisanos de la villa no tomaran las armas que un testigo oyó decir, algún soldado que el Bayle que se llamaba Jaume Grañó estava con los Miquelets en esta villa pero sin armas alguna; así mismo sabe testigo que después de lo sucedido la fuerza que siguieron los Miquelets otro día 28 se fueron de esta villa dos jurados de ella, el subbayle y algún otro y si bien volvieron después a sus casas, si fueron presos al Castillo qual el 28 fueron puestos en llibertat.

Dn. Tadeo Oleati, Capitán de Infantería de Rst. de Macanlit, de unos 33 años, dice: El día 28 por la mañana siendo testigo en compañía de Francisco Oriol, Teniente de Dragones del Rgt. de Abarca, y de Juan Porcela cadet de Rnt.

Portal de Verdú, al carrer Balmes-la Creu, als anys seixanta. (Foto J. Torres)

Macantif a casa de José Vilar, boticario, oyeron ruido de armas en la villa, al propio tiempo vieron que venían por la calle de la Iglesia, Miquelets, y todos entraron a la botiga y que el Sr. Vilar, quien abrió una puerta que conducía paso hacia el castillo donde nos retiramos, donde los miquelets llegaron a tiro de pistola de las Murallas del castillo. Los miquelets se llevaron prisioneros al teniente de la guardia y otros, que los salvaron los payeses; a no ser por ellos se habían perdido al ataque frustrado. Cabe recordar que muchos payeses el día 28 cogieron las armas y salieron unos ochenta voluntarios Miquelets de la villa.

Dn. Daniel Hanhy, capitán de Infantería del Rent. Arendez, de unos 38 años, dice: (repeteix el mateix relat dels anteriors destacant el següent) ...al castillo concluyó la función que dura poco, unas dos horas... Se sabe que a casa del Dn. Jaume, médico, se salvó un sargento del Ret. de Macantif por el anduvo y custodio, en que pasaron en otras casas, y en casa de Francisco Vidal se salvó un guardia que había en la plaza de esta villa y otros soldados... que los payeses se llevaron bien fruto que salvaron vidas y liberaron otros oficiales y soldados sinó también de ropa de forma que Francisca Parisana, salvó alguna ropa blanca de el testigo de este compañero el Capitán Rnt. Macalif-escondiéndola debajo sus vasguinas, la que el día siguiente de esta libre de la invasión de los enemigos a quienes habiéndolos visto al disparar a la villa des de las paredes i de los árboles del camino del Convento... eran unos ciento cinquenta más o menos...

Dn. Tomás Galvari, Teniente de 1º Batallón de Ret. de Castellar de unos 30 años, dice: vio el testigo se retiravan por el camino del Convento de San Francisco extra muros de la villa, eran unos sesenta Miquelets...

Dn. José Vilarete, Teniente Infantería Rent. del Duc Vendosme y sargento mayor del Castillo de Bellpuig, de unos 24 años, dice: el día 28 los miquelets se apoderaron de la villa; estando en su casa, en la plaza San Roque, se desplazó al Castillo... viendo que el Comandante tenía puesta la guarnición en forma de defensa y efectivamente se disolvieron fuera a puertas del Castillo... a la retirada de esta villa... que se había atacado; salieron unos doscientos hombres poco más o menos y después de esta salida desta por una Cruz que da al camino de Balaguer, habiendo voluntarios según testigos no les vio, ...habiendo ido a reconocer las puertas de la villa y sus murallas vio que en unos corrales, y casa inhabitada se habían ocultado, y testigos dicen que los enemigos entraron por el lienzo de muralla que está frente estos corrales... que abrieron la puerta de Lérida y entraron otros voluntarios envoscados a las mediaciones de esta villa qual mataron quatro hombres y se salvaron oficiales en casa de algún paisano o casa de Silvestre Naves y Francisco Vidal».

Per últim, Joan Porcele, un soldat d'uns 28 anys d'edat, i de nacionalitat irlandesa, declara que els atacants eren uns cent voluntaris, i reafirma l'esmentat pels anteriors relats dels oficials.

«En la ciudad de Lérida, del principado de Cataluña, en lo día tres del mes de junio de 1712, el Sr. Josep V. Graell Trelles, hizo parecer a Dn. Francisco Oriol

Antic portal de Verdú (avui desmuntat)

Teniente de Dragones del Rnt. de Halarque, de unos 35 años, dice: ...era a la guarnición de Bellpuig estando a casa de José Vilar, boticario en compañía del Capitán y de un cadet de la misma graduación, sintiendo disparos y amenazadas sus vidas por la aproximación de los Miquelets nos refugiamos a casa del Vilar donde por una puerta subimos al camino del Castillo... mataron quatro soldados, se llevaron los caballos de los Dragones y oficiales de la guarnición y parte de sus equipajes. Y otros muchos soldados que habían aparecido por la villa se refugiaron en casa de payeses, que los tuvieron de custodia hasta retirarse el enemigo no habiendo visto ni oído decir que los habitantes de esta villa tomaran las armas y proporcionaran a los enemigos y de saber decir que dos tres soldados que habiendo visto el batlle de esta villa iva entre ellos.

A Lérida, el quatro día mes de junio, comparece Juan Daniel natural del lugar de Albos, Provia. de Sant Beat, reyno de Francia, soldado Ret. de Dragones de Baltasar Albarca, de unos 30 años. Dice: (cal destacar) ...venían hombres con armas a mano disparando sobre un caballo camino del Castillo... y eran unos quarenta hombres...

Nicolau Frontena, soldado del Ret. de Dragones, de unos 33 años, dice: (el mateix que l'anterior) ...y que eran unos cinquenta de caballo apoderándose de esta forma de la villa; yo me escondí como otros soldados por las casas así como los oficiales de la guarnición; salvé gracias al abrigo de los habitantes de la villa».

D'aquesta manera finalitza el relat del primer document que aquí presentem, tot segons l'escrit del notari de Lleida, Josep Bealtu.¹

Dedueixo que el nom de Miquelets era atribuït als partidaris legals de la Generalitat i a la casa reial d'Àustria, mentre els Voluntaris eren els que sortiren manats per les autoritats civils militars, forçats d'entre els habitants de la vila. Tots aquests últims ho foren, un cop la vila passà de bàndol, per conservar llur estabilitat precària; els vilatans que hostatjaren gent de fora o austristes, quedaren marcats com a enemics i foren desterrats de casa i terres, no podent tornar fins al cap de molts anys, condemnats a seguir el destí de la guerra, assentar-se en altres lloc o lluitar pels seus ideals.

Queda clar que l'entrada dels Miquelets a la vila fou per la porta falsa, que denominaré de Verdú, amb motiu d'estar situada aquesta davant del camí que porta el mateix nom (aquesta porta ha desaparegut de fa poc temps); les seves muralles de tàpia donaven pas als citats forns de la vila, lloc conegut popularment fins fa poc com els corralots, i ara anomenat plaça de l'Oli, un lloc arraconat i poc habitat, de sempre ple de corrals, on segurament es podien amagar els bellpugencs

---

1. Arxiu Històric de Lleida. Protocols 1701-1736.

que no podien viure dins les seves pròpies cases degut a la vigilància de les forces d'ocupació al servei de Felip V.

Referent al fet de l'entrada, sortida i afers dels Miquelets, queda ben reflectit pel citat notari. Sobre l'ocupació permanent durant molts anys a Catalunya està provat. Una altra referència, la trobem en un altre document que fa referència a la nostra vila de Bellpuig:

Els militars solien tancar els portals de la vila perquè ningú no pogués sortir-ne, i empresonaren els regidors felipistes, i «empresonats els troben el 1724, l'any en què uns fills de perdició i poc temerosos de Déu i de la justícia temporal han provocat tumults i desordres», segons el notari de Bellpuig que pren declaracions, i l'any en què 19 famílies més emigren. De 3.000 jornals de terra que disposava el terme, només 568 eren conreats.²

Per finalitzar vull fer esment que en aquell temps la vida a Bellpuig era en extrem feixuga, per la manca dels fruits del camp –els pitjors foren del 1701 al 1736–, les sequeres i la pressió dels militars sobre els habitants de la vila. Aquests es refugiaven sota l'empara de la religió, fent processons amb tretes del Sant Crist de Bormio i de la Verge dels Dolors, sobretot en anys molt puntuals, en què la supervivència era difícil en extrem.

Document segon: Aquest testimoniatge escrit també està fet i redactat pel notari públic Josep Bealdú, de Lleida. Comença d'aquesta manera:

«Informe receptado de instancia el Noble Juan Batista Tàpies, en villa de Bellpuig domicilio, articulado por José Güell, notario. Muy Hble. Señor.

He futura vecina memoria que a todos fines y afectos así me ocurrió, y... como las acostumbradas cláusulas sabidas al noble Dn. Juan Batista de Tàpies presente y pone los artículos siguientes, sabientas de ésta reservándose resto testimonia sobre los hechos y de todo lo actual matirio llibrado copia auténtica:

1ª primero pasó que en quarto día del mes de abril (día que era de Pasqua), el año 1706 fuí preso en la villa de Bellpuig, por Manuel Germà, que era Capitán de una partida de Miquelets, y fuí puesto a la cárcel de Bellpuig. Lo que es público y notorio en esta villa y saber.

2ª Pasó así mismo que el día cinco del mes y año fuí presentado Dn. Juan Batista Tàpies ante el Governador de Lérida como parte del acta que reza en poder de José Querol, notario público de Lérida y vien y hacen público en dicha ciudad.

3ª Pasa aparte aquel recibo por Juan Cases notario público de Lérida en el día veinticuatro de mayo de 1706 conoquí l'orden de D. José Atcón en aquellos

---

2. Pierre VILAR, *Història de Catalunya*, pàg. 429. Guerra i pau a la Catalunya del segle XVIII.

tiempos Governador de Lérida, hace orden día Dn. Juan Batista de Tàpies pase a la ciudad de Barcelona así público y notificado en lo Ciento de Rey.

4ª Paso que Dn. Juan Batista Tàpies estuvo mucho tiempo donde fue desterrado por condena de siete años a la población de Vilanova de Meià. La causa ser felipista...»

El relat continua en el punt que explica el desterro amb la seva família, la dona, un fill i tres filles. Anà desterrat a la vila d'Esparreguera, on habità fins que entraren les armes del rei Felip V. Donat que Joan Baptista Tàpies serví sota la causa felipista, aquell any de 1713 se li féu donació d'una acta de reconeixement que diu així: «Dia 27 del mes de noviembre del año 1713. Los Srs. Jacob Falcó, preveresedis iletis canonic... Nos de el Exm. Dn. Francisco Solís, Det, V. Santa Seu Apostólica orden a Ilerda ed Salvan y Domini in invanuba la vertat deciendo según infracristo in nostra curia... sabita presentado de soporte información. Veciprindo a cusa seguiendolo Regio Cina Vomi veridats. ponts posición en be.licencia concedimus, efacultitus impretimus per prom.

Dat Ilerda el 21 de novembre any domini 1713».³

Aquest personatge després de la guerra de Successió arriba als grans vols de la política principalment de la ciutat de Lleida, tal com feren tots els coneguts felipistes, dits botiflers o traïdors del poble. Fou conseller perpetu de la Paeria de Lleida i arribà a ser cavaller pensionat de l'orde de Carles III de Borbó, fill de Felip, i del Consell Suprem d'Hisenda, etc. Estigué a dalt del tot, a la nostra vila de Bellpuig, on nasqué i deixa aquests fets.

Joan Baptista Tàpies tenia casa a la plaça Sant Roc (capbreu del 1696), i donava al carrer Mercadal. Era fill de la pubilla de la casa noble de cal Solà, antiga família il·lustre de la vila de Bellpuig; per tant, creiem que el pare del Joan Baptista no era de la vila; aquest, però, tenia la pretensió de ser de la noblesa, cosa que li és reconeguda després de la guerra prenent el nom i títols de Dn. Juan Batista de Tàpies i de Solà, mèrits que el rei li atorgà per la seva fidelitat ennoblint el cognom de Tàpies.

Joan Baptista Tàpies de Solà, en els afers de la vila de Bellpuig, segons documents, va tenir un germà «Mn. Josep Tàpies, beneficiat de la capella del castell de Bellpuig –Joan Baptista– comença carrera política a la vila de Bellpuig, substituint al procurador jurisdiccional del Sr. Ex el Duc, el noble Sr. Dn. Manuel de Lupià, l'any 1690; a la vegada el Sr. Tàpies, com a nou procurador jurisdiccional, pretén que el seu germà Mn. Josep Tàpies sigui el capellà major de la Comunitat de Preveres de l'Església de Santa Maria i de Sant Nicolau, de la vila

---

3. Anxiu Històric de Lleida. Notari Josep Bealtú de Lleida, *Protocols 1701-1736*, pàg. 582

Antic portal de Lleida, avui desaparegut

de Bellpuig, cosa que la Venerable Comunitat no accepta pas, però el Sr. Duc l'aprova, havent de fer-se una concòrdia acceptada per les dues parts l'any 1699»; per aquest motiu exercia de capellà major Mn. Josep Tàpies, des de l'any 1692 fins el 1703.⁴

Per tant, quan el rei Felip V visita la vila de Bellpuig, conjuntament amb el Sr. Duc i Baró de Bellpuig, Joan Baptista Tàpies de Solà n'era el procurador de la Baronia de Bellpuig, i el seu germà tenia el benefici de la capella del castell i regia la Venerable Comunitat de Preveres, essent el capellà major. Els dos germans eren personatges que dirigien la vila; enlluernats per la cort reial dels Borbó se'n feren partidaris, igual que el Sr. Baró. Els germans Tàpies foren detinguts pels Miquellets locals l'any 1706, en plena guerra; Joan tornà a la vila el 1713 amb represàlia i es desplaçà a viure a la ciutat de Lleida; a la vila de Bellpuig no el van veure mai més en cap afer mentre ell es vanagloriava de ser un botifler i viure de la política activa a la ciutat de Lleida.

---

4. Jaume TORRES GROS, *Història de l'església i parròquia de Santa Maria i Sant Nicolau, de la vila de Bellpuig*. Bellpuig, 1990, pàgs. 39-46.